

LITLA SANDFELL

Skipulagslýsing

Breyting á Aðalskipulagi Ölfuss 2020-2036

Nýtt deiliskipulag

13.03.2023

ÖLFUS

UPPLÝSINGAR

SKJALALYKILL

102413-001-LYS-001-V01

HÖFUNDUR

Margrét M. Róbertsdóttir/Anna Bragadóttir/Brynja Rán Egilsdóttir

RÝNT

Ingibjörg Sveinsdóttir/Ásgeir Jónsson/Logos/Eiríkur Ingvarsson

EFNISYFIRLIT

1	INNGANGUR	4
1.1	Skipulagslýsing	4
1.2	Markmið	4
2	FORSENDUR OG STAÐHÆTTIR	5
2.1	Aðalskipulag Ölfuss 2020-2036	5
2.2	Deiliskipulag	7
2.3	Verndarsvæði og fornminjar	7
3	FYRIRLIGGJANDI STEFNA OGFYRIRHUGUÐ BREYTING	9
3.1	Breyting á aðalskipulagi	9
3.2	Deiliskipulagsskilmálar	10
3.3	Umhverfismatskýrsla	10
4	SKIPULAGSFERLI, KYNNING OG SAMRÁÐ	12
4.1	Skipulagsferlið	12

INNGANGUR

Sett er fram skipulagslýsing vegna deiliskipulags og aðalskipulagsbreytingar fyrir Litla-Sandfell. Gert er ráð fyrir stækkun námunnar og breyttri afmörkun sem mun verða í samræmi við nýtt umhverfismat sem unnið var vegna efnistökkunnar. Einnig verður gert nýtt deiliskipulag fyrir námuna. Náman verður nýtt að hluta vegna framkvæmda á svæðinu og að hluta sem íblöndunarefni fyrir sement. Annað efni verður flutt til Þorlákshafnar, nýtt til framkvæmda þar eða flutt sjóleiðina til Evrópu. Unnin var umhverfismatsskýrsla sumarið 2022 fyrir framkvæmdina.

Fyrirhuguð breyting á aðalskipulagi felur í sér skilgreiningu á hámarksefnistökkumagni og stækkun efnistökusvæðisins sem nú er 24,2 ha að stærð. Efnistaka er nú þegar á svæðinu og náman í gildandi aðalskipulagi. Litla-Sandfell er á fjarsvæði vatnsverndar.

Í deiliskipulagi, sem mun ná yfir um 40 ha svæði verður gerð grein fyrir núverandi ástandi og fyrirhuguðum framkvæmdum, auk skilmála.

1.1 Skipulagslýsing

Hér er sett fram skipulagslýsing vegna aðalskipulagsbreytingar og nýs deiliskipulags þar sem gert er ráð fyrir stækkun námunnar í Litla-Sandfelli. Skipulag verður í samræmi við umhverfismat, sem unnið var, auglýst og afgreitt sumarið 2022.

Telji sveitarstjórn þörf á skal hún, skv. 1. mgr. 30. gr. og 1. mgr. 40 gr. skipulagslaga nr. 123/2010 taka saman lýsingu á skipulagsverkefni. Í lýsingu skal koma fram hvaða áherslur sveitarstjórn hafi við skipulagsgerðina, upplýsingar um forsendur, fyrirliggjandi stefnu og fyrirhugað skipulagsferli. Skipulagslýsingin er unnin í samræmi við gr. 5.2 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013.

Tilgangurinn með gerð skipulagslýsingar er að tryggja aðkomu almennings og hagsmunaaðila að skipulagsferlinu á fyrstu stigum þess, auka gagnsæi, tryggja betra upplýsingaflæði, skila betri og markvissari skipulagsvinnu og gefa sveitarstjórn og þeim sem koma að ferlinu betri yfirsýn allt frá fyrstu skrefum.

Með skipulagslýsingu þessari er íbúum og öðrum hagsmunaaðilum gefinn kostur á að koma með ábendingar og athugasemdir sem snúa að málefnum deiliskipulagsins og komandi skipulagsvinnu.

1.2 Markmið

Helstu markmið með breytingu aðalskipulags og gerð deiliskipulags eru eftirfarandi:

Heimila stækkun námunnar og meiri efnistöku.

Tilgreina skilmála í deiliskipulagi, m.a. um umgengni á vinnslutíma og frágang að lokinni efnistöku.

FORSENDUR OG STAÐHÆTTIR

Litla-Sandfell er lítið fell í Leitarhrauni í Þrengslum og er í landi Breiðabólstaðar í Ölfusi. Náma hefur verið starfrækt í Litla-Sandfelli síðan 1965 og hefur efni úr námunni m.a. verið nýtt í framkvæmdir á svæðinu s.s. Þrengslaveg. Litla – Sandfell stendur upp úr hrauninu en umhverfis fellið er svæðið tiltölulega flatt og mosa vaxið. Á fellinu, sjálfu efnistökusvæðinu, er fremur rýrt gróðurfar, aðallega víði- og eyðimelavíst og ekki mikill fjölbreytileiki í gróðurfari.

Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar. Aðkoma að svæðinu er frá Þrengslavegi. Náman er á aðalskipulagi sveitarfélagsins skilgreind sem E4.

MYND 1 – Yfirlitsmynd, svæðið er afmarkað með rauðum hring. (www.lmi.is).

Aðalskipulag Ölfuss 2020-2036

Svæðið er skilgreint sem efnistökusvæði E4 í aðalskipulagi. Breytt afmörkun fer yfir á svæði sem nú er skilgreint sem landbúnaðarland L1.

Í aðalskipulaginu eru eftirfarandi markmið og heimildir fyrir efnistökusvæði:

Stefna

- Að leggja áherslu á nægt framboð efnistökusvæða.
- Að efnistökusvæði verði fá en tiltölulega stór.
- Að efnistaka fari að jafnaði ekki fram á svæðum sem hafa sérstakt verndargildi, s.s. friðlýstum svæðum, svæðum á náttúruminjaskrá, í ám og vötnum, vatns- eða hverfisverndarsvæðum.

Almennir skilmálar

- Við veitingu framkvæmdarleyfis verði sett skilyrði um skipulega nýtingu, góða umgengni og frágang að vinnslu lokinni.
- Þær námur sem eru skilgreindar í aðalskipulaginu eru til mismunandi nota og uppfylla fyrirhugaðar þarfir á skipulagstímanum.

Huga skal sérstaklega að mengunarvörnum á efnistökusvæðum innan vatnsverndarsvæða sem gerð skal grein fyrir í framkvæmdarleyfisumsókn og eða á deiliskipulagsstigi.

TAFLA 1. Yfirlit yfir efnistökusvæðið E4 í gildandi aðalskipulagi.

NR	HEITI	LÝSING SVÆÐIS OG SKILMÁLAR	STÆRÐ/HA	MAGN M3 2020-2036
E4	Sandfell	Þar sem hluti námunnar er á fjarsvæði vatnsverndar skal liggja fyrir aðgerðaráætlun hvernig bregðast skuli við óhöppum varðandi mengandi efni, áður en starfsleyfi er gefið út. Áætluð efnistaka á ári er um 625.000 m ³ . Gera þarf deiliskipulag og vinna umhverfismat áður en náman er tekin í notkun.	24,2	10.000.000

Kringum efnistökusvæðið er óbyggt svæði ÓB1. Í stefnu sveitarfélagsins segir m.a.:

- Að vinna áfram með fyrirtækjum og ýmsum áhugasamtökum að stefnumörkun og skipulagi útivistar á Hengilssvæðinu.

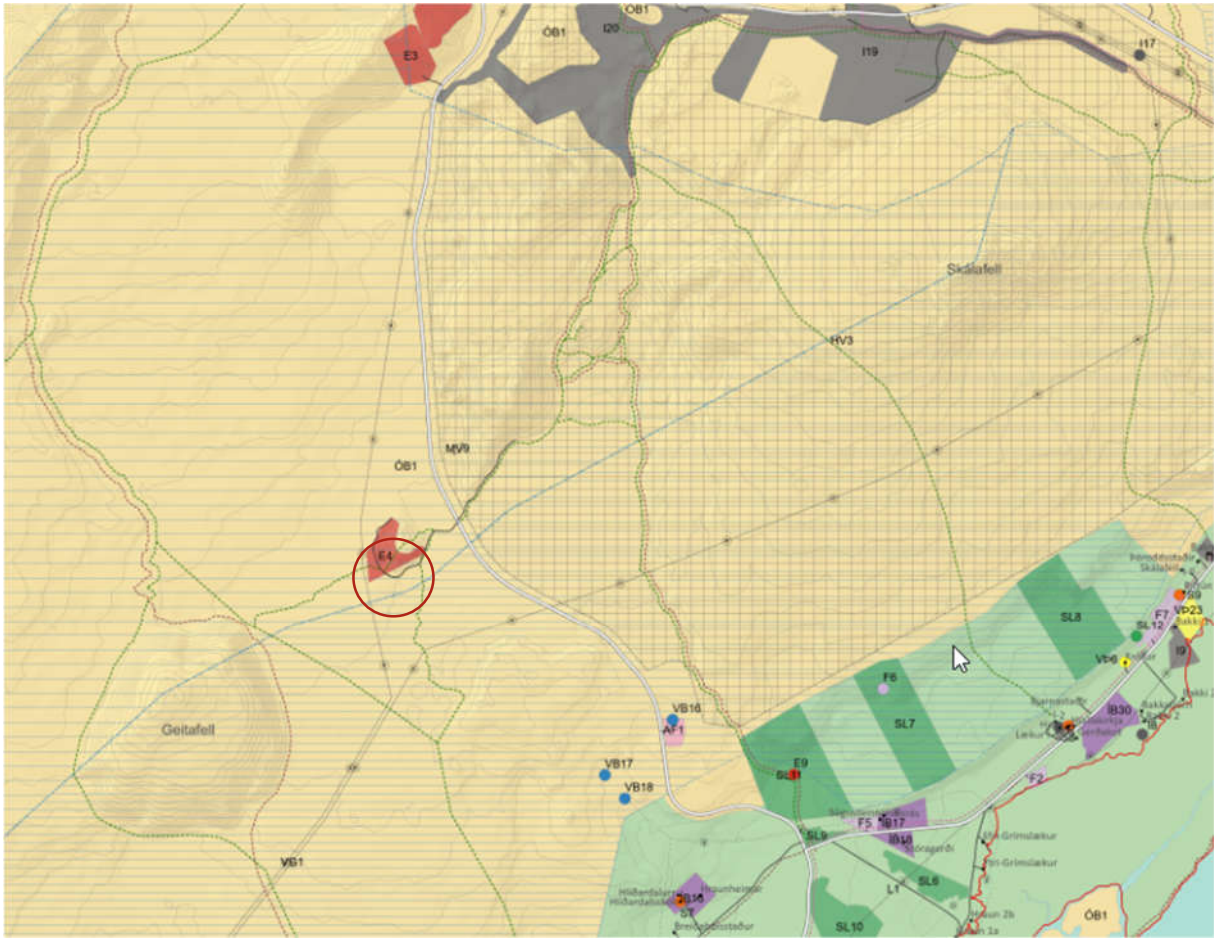
TAFLA 2. Hluti töflu 27 í gildandi greinargerð aðalskipulagsins.

NR	HEITI	LÝSING SVÆÐIS OG SKILMÁLAR
ÓB1	Óbyggt svæði	Mikill hluti sveitarfélagsins er í flokknum óbyggt svæði. Á þessum svæðum eru t.d. helstu vatns- og hverfisverndarsvæðin í sveitarfélaginu. Þetta eru svæði eins og Hellisheiðin, Heiðin há, nágrenni við Hlíðarvatn, svæði ofan Hveragerðar og Ingólfsfjall.

Svæðið er á fjarsvæði vatnsverndar VF1.

TAFLA 3. Hluti töflu 45 í gildandi greinargerð aðalskipulagsins.

NR	HEITI	LÝSING SVÆÐIS OG SKILMÁLAR
VF1	Svæði ofan byggðar Herdísarvík – Hengill	Fjarsvæði vatnsbóla ofan byggðar í vestanverðu Ölfusi, frá Herdísarvík og lang leiðina að Hveragerði.

MYND 1. Hluti af Aðalskipulagi Ölfuss 2020-2036. Skipulagssvæðið er innan rauða hringins.

Deiliskipulag

Ekkert deiliskipulag er í gildi fyrir skipulagssvæðið.

Verndarsvæði og fornminjar

Efnistökusvæðið er innan fjarsvæðis vatnsverndar. Í 13. gr. reglugerðar nr. 796/1999 m.s.br. um varnir gegn mengun vatns segir um fjarsvæði:

„Fjarsvæði er á vatnasvæði vatnsbólsins en liggur utan þess lands sem telst til I. og II. flokks verndarsvæðanna. Þar sem vitað er um sprungur eða misgengi á þessu svæði, skal fyllstu varúðar gætt í meðferð efna, sem talin eru upp í II. flokki. Stærri geymslur fyrir slík efni eru bannaðar á svæðinu. Heilbrigðisnefnd getur gefið út frekari fyrirmæli varðandi umferð á þessu svæði, svo og um byggingu sumarhúsa og annarra mannvirkja.“

Í 2.mgr. kafla 4.2.5 um mengunarvarnir kemur fram að innan grunn- og fjarsvæðis vatnsverndar sé óheimilt að geyma til lengri tíma efni, s.s. olíur, sem kann að valda grunnvatnsmengun. Efni sem talin eru upp í II. flokki eru m.a. olía, bensín og skyld efni, salt, eiturefni til útrýmingar á skordýrum eða gróðri og önnur efni sem mengað geta grunnvatn, auk efna sem sérstaklega eru tilgreind í

reglugerð um neysluvatn. Gera skal sérstaka grein fyrir hættu á mengun vatnsbóla í breytingu á aðalskipulagi og deiliskipulagi og fyrirbyggjandi aðgerðir m.a. með að tryggja að aldrei sé umtalsvert magn mengandi efna geymt á svæðinu og þar sem spilliefni kunni að verða meðhöndluð tímabundið verði gerðar kröfur um að draga úr hættu á mengunarslysum.

Engar þekktar minjar eru innan skipulagssvæðis.

Finnist áður ókunnar minjar ber að tilkynna fundinn til Minjastofnunar svo fljótt sem auðið er skv. 24. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012. Friðhelgað svæði umhverfis fornminjar er 15 m skv. 22. gr. laganna.

FYRIRLIGGJANDI STEFNA OG FYRIRHUGUÐ BREYTING

Landsskipulagsstefna er unnin á grundvelli skipulagslaga nr. 123/2010. Samkvæmt 4. mgr. 10. gr. sömu laga skulu sveitarfélög taka mið af landsskipulagsstefnu við gerð skipulagsáætlana eða breytinga á þeim.

Í kafla 2.2.2 í landsskipulagsstefnu 2015-2026, um náttúru, menningararf og heilnæmt umhverfi segir:

„Við skipulagsgerð sveitarfélaga verði leitast við að varðveita náttúru- og menningargæði sem hafa staðbundið, eða víðtækara, gildi út frá sögu, náttúrufari eða menningu. Það getur m.a. falist í stefnu um vistheimt og verndun og eflingu gróðurs og jarðvegs. Jafnframt verði gætt að álagi á vatna og vatnsvernd. Landslagsgreining og vistgerðaflokkun ásamt áætlunum um uppgræðslu lands og vatnaáætlun verði lagðar til grundvallar skipulagsákvörðunum.“

Við gerð aðalskipulagsbreytingar skal huga sérstaklega að því að tryggja vatnsgæði þar sem svæðið er á fjarsvæði vatnsverndar. Svæðið sem skipulagslýsing þessi nær til er nánast allt þegar raskað. Með því að halda áfram efnistöku á svæðinu má mögulega koma í veg fyrir að nýjar námur verði teknar í notkun með tilheyrandi raski. Aðalskipulagsbreytingin og deiliskipulagið verða í samræmi við landskipulagsstefnu.

Breyting á aðalskipulagi

Gerð verður breyting á greinagerð og uppdrætti Aðalskipulags Ölfuss 2020 – 2036. Stærð og afmörkun efnistökusvæðisins breytist. Samkvæmt gildandi skipulagi er náman 24,2 ha að stærð og heimiluð efnistaka allt að 10 milljónir rúmmetra á skipulagstímanum.

Námusvæðið stækkar og verður eftir breytingu allt að 40 ha. fyrirhuguð efnistaka verður allt að 18 milljón m³ í heildina og áætlað er að það taki um 30 ár miðað við að árleg efnistaka sé um 625.000 m³ á ári. Áætlað er að byrjað verði að vinna í fellinu vestanverðu til að ásýnd þess að austan haldist óröskuð sem lengst. Gangi áætlanir eftir má búast við að Litla-Sandfell hverfi fyrir árið 2050.

Heimiluð verður aðstaða innan námusvæðis m.a. byggingar til viðhalds og eftirlits vinnutækja og fyrir starfsmenn til dagdvalar, salernisaðstaða ofl. Þá verða einnig vinnuþlön með fullnægjandi mengunvörnum, verði þörf á geymslu olíu eða annara mengandi efna um skemmri tíma en almennt skal ekki geyma efni til lengri tíma sem valda kunna mengun, innan vatnsverndarsvæða.

Þegar meiri reynsla er komin á efnistöku og afurðina sem hún skilar í sement er möguleiki að eftirspurn aukist samhliða almennri eftirspurn eftir steypu með lægra kolefnisspor. Verði um aukna eftirspurn að ræða má búast við að árleg vinnsla fari upp í allt að 1 milljón m³ á ári. Tilhögun efnistöku verður óbreytt nema náman mun vinnast hraðar og þá mun verða óskað uppfærslu á skipulagi til samræmis við aukna vinnslu.

Við frágang námusvæða er bent á www.namur.is og 16. gr. skipulagslaga nr. 123/2010.

MYND 2. Hluti af Aðalskipulagi Ölfuss 2020-2036. Stækkun námunnar er sýnd með appelsínugulum fláka.

Deiliskipulagsskilmálar

Í deiliskipulagi verður gerð grein fyrir fyrirhuguðum framkvæmdum, stærð efnistökusvæðisins sem verður á um 40 ha svæði með efnistöku allt að 18 milljón m³, vinnslu- og landmótunaráætlun sem segir til um frágang á vinnslutíma og lok framkvæmda og aðkomu frá Þrengslavegi. Efnistaka fer að hluta til beint í framkvæmdir og að hluta í vinnslu t.d. sem íblöndunarefni fyrir sement. Gert er ráð fyrir byggingum í tengslum við vinnsluna s.s. starfsmannaaðstöðu og skemmu/geymslu til minni háttar viðgerða og viðhalds. Gerð verður grein fyrir aðkomuleiðum innan svæðis, jarðvegmönnum og ásýndaráhrifum. Fjallað verður um aðgerðir til að draga úr áhrifum á loftgæði við efnistökusvæði og verndun grunnvatns á fjarsvæði vatnsverndar og öryggi starfsmanna innan svæðisins.

Umhverfismatsskýrsla

Deiliskipulagið fellur undir lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Meta skal líkleg áhrif af fyrirhuguðum framkvæmdum og starfsemi á aðliggjandi svæði og einstaka þætti áætlunarinnar sjálfrar, eftir því sem við á, skv. gr. 5.4. í skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Matinu er ætlað að upplýsa um möguleg áhrif af stefnu skipulagsins og finna leiðir til að draga úr mögulegum neikvæðum umhverfisáhrifum. Umhverfisáhrif geta verið jákvæð, neikvæð, óveruleg/engin eða óviss.

Umhverfismati fyrir Litla-Sandfell er lokið þar sem niðurstaðan var sú að fellið er gróður- og líflaust, fjarri allri byggð og lítið um fólk á ferli á nágrenninu. Aksturleið að næstu höfn fer að mestu um óbyggt svæði svo flutningar hafa óveruleg áhrif á samfélag. Helstu neikvæðu áhrifin eru fólgin í ásýndaráhrifum fyrir vegfarendur á Þrengslavegi sem eru talsverð þar sem heilt fell hverfur en það mun gerast á löngum

tíma og dempar því áhrifin. Aukin umferð farartækja s.s. þungaflutningabíla hefur ávallt áhrif á umferðaöryggi og á viðhald vega.

Við útgáfu starfsleyfis verði ákvæði um sérstaka viðbragðsáætlun vegna mögulegra mengunarslysa t.d. að olútankar og geymsla annarra spilliefna verði láttnar standa á vökvaheldu undirlagi. Vinnslan og stærstur hluti efnisflutninga er á vatnsverndarsvæði.

Deiliskipulagstillaga verður í samræmi við stefnu í breyttu aðalskipulagi. Því er líklegt að núverandi ástand verði borið saman við heimildir til stækkunar námu og meiri efnisvinnslu skv. aðalskipulagi. Stefna aðalskipulagsbreytingar og deiliskipulagsins verða metin út frá þáttum í eftirfarandi töflu:

TAFLA 4. Umhverfisþættir, matsspurningar og viðmið.

UMHVERFISÞÁTTUR	UMHVERFISVIÐMIÐ	MATSSPURNINGAR
Land og landslag <i>Landslag.</i> <i>Ósnortið/náttúrulegt yfirbragð.</i> <i>Jarðmyndanir.</i> <i>Jarðvegur – jarðvegsrof.</i> <i>Víðerni.</i> <i>Ásýnd og sjónræn áhrif.</i>	Aðalskipulag Ölfuss 2020-2036. Landsskipulagsstefna 2015-26. <ul style="list-style-type: none"> Að skipulag taki mið af því að halda opnum gömlum og hefðbundnum göngu- og reiðleiðum og tryggja aðgengi að áhugaverðum útivistarsvæðum og náttúrufyrirbærum. Skipulagsákvæðanir um staðsetningu og hönnun nýrra mannvirkja í dreifbýli taki mið af byggingarhefðum, landslagi og staðháttum. Skipulag landnotkunar stuðli að heilnæmu umhverfi og verndun og varðveislu sérstæðrar náttúru. 	Hefur stefnan áhrif á landslag og ósnortið/náttúrulegt yfirbragð svæðisins? Hefur stefnan áhrif á jarðmyndanir? Hefur stefnan áhrif á víðerni? Hefur stefnan áhrif á ásýnd svæðis?
Gróður og dýr <i>Gróðurlendi og vistkerfi.</i>	Aðalskipulag Ölfuss 2020-2036. <ul style="list-style-type: none"> Raskist gróið land vegna framkvæmda skal að lágmarki ígildi þess gróðurs sem tapast grætt upp. 	Hefur stefnan áhrif á gróður og vistkerfi?
Heilbrigði <i>Mengun og hávaði.</i>	Aðalskipulag Ölfuss 2020-2036. <ul style="list-style-type: none"> Í deiliskipulagi skal koma fram hvernig skal leitast verði við að draga úr mengun t.d. vegna loft-, hávaða- og rykmengunar. Að engar framkvæmdir verða leyfðar sem ógnað geti brunnsvæðum á grann- eða fjarsvæðum þeirra. 	Er hætta á mengun eða hávaða vegna stefnu skipulagsins?
Samfélag <i>Þjónusta við ferðamenn.</i> <i>Atvinnulíf.</i> <i>Útivistarmöguleikar.</i>	Aðalskipulag Ölfuss 2020-2036. Landsskipulagsstefna 2015-2026. <ul style="list-style-type: none"> Að leitað verði eftir nýjum tækifærum á sviði ferðaþjónustu ásamt því að efla þau tækifæri sem fyrir eru. Við skipulag ferðamannastaða verði hugað sérstaklega að staðaranda, öryggi og upplýsingargjöf s.s. merkingum, greiðum samgöngum, nægum bílastæðum, góðum göngu-, reið- og hjólaleiðum. Að bæta vegi, merkingar á gönguleiðum og uppbyggingu á áfangastöðum til að efla ferðaþjónustu. Skipulag byggðar og landnotkun stuðli að samkeppnishæfni og eflingu samfélags og atvinnulífs. 	Stuðlar stefnan að betri aðstöðu og þjónustu fyrir ferðamenn? Hefur stefnan áhrif á útivistarmöguleika? Hefur stefnan áhrif á atvinnutækifæri?
Verndarsvæði og minjar <i>Vatnsvernd.</i> <i>Fornminjar.</i>	Aðalskipulag Ölfuss 2020-2036. Náttúruminjasrá. Aðalskráning fornminja. <ul style="list-style-type: none"> þar sem vitað er um sprungur eða misgengi skal gæta fyllstu varúðar í meðferð efna sem talin eru upp í flokki grannsvæða. Heilbrigðisnefnd getur gefið út frekari fyriræli varðandi umferð á þessu svæði. Taka skal tillit til þekktra fornminja við skipulag landnýtingar. 	Hefur stefnan áhrif á verndarsvæði? Hefur stefnan áhrif á fornminjar?

UMHVERFISÞÁTTUR	UMHVERFISVIÐMIÐ	MATSSPURNINGAR
	<ul style="list-style-type: none"> Fornminjar skulu skráðar við gerð deiliskipulags og/eða veitingu framkvæmdaleyfis. 	

SKIPULAGSFERLI, KYNNING OG SAMRÁÐ

Skipulagslýsing verður kynnt og auglýst í samræmi við gr. 5.6 í skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Sérstaklega verður óskað eftir umsögnum frá eftirtöldum aðilum:

- Skipulagsstofnun
- Umhverfisstofnun
- Minjastofnun Íslands
- Náttúrufræðistofnun Íslands
- Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið
- Heilbrigðiseftirlit Suðurlands
- Aðliggjandi sveitarfélög
- Vegagerðin

Eftir atvikum verður leitað eftir umsögnum annarra aðila, þ.á.m. innan stjórnarsýslu sveitarfélagsins og fagstofnana.

1.3 Skipulagsferlið

Aðalskipulagsbreyting verður kynnt og auglýst skv. 36. Gr. skipulagslaga nr. 123/2010. Deiliskipulagstillaga verður kynnt og auglýst skv. 40. og 41. gr. skipulagslaga. Eftirfarandi eru drög að skipulagsferlinu ásamt tímasetningum, birt með fyrirvara um breytingar:

